

УДК 37.091

DOI <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-4-44-51>

Білоус Олександр Леонідович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна.

Olexandr9111@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-4445-715X>

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ СІМЕЙ ВЕТЕРАНІВ

Постановка проблеми. Після повернення з війни ветерани та їхні родини опиняються в нових умовах, де необхідна комплексна підтримка. Найважливішим середовищем адаптації ветерана до мирного життя є саме місцева громада. Дослідники зазначають, що «урядова підтримка сімей ветеранів (зокрема, безоплатне навчання дітей, гарячі обіди в школах, доступ до вищої освіти тощо) позитивно впливає на морально-психологічний стан бійців, зменшує фінансовий тягар на їхні родини та зміцнює довіру військових до держави» (Гончаренко, 2025). З огляду на це, Україна потребує ефективних місцевих моделей підтримки ветеранів та їхніх сімей. Відмічено, що саме громада має ідентифікувати нинішнього військового, а завтра – ветерана, та передбачати шляхи підтримки цих людей через доступні послуги й інтеграційні процеси (Полтавська ОВА, 2024). Водночас дослідження засвідчують, що жодна з опитаних громад повністю не задовольняє основні потреби ветеранів та членів їхніх сімей (Денькович & Єгорова, 2025). Отже, виникає проблема максимізації потенціалу громади для забезпечення психологічної, соціальної, інфраструктурної та економічної безпеки ветеранів війни і їхніх родин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тема ролі громади в підтримці ветеранів недосліджена в українській науковій літературі в повному обсязі, проте є окремі напрацювання та аналітичні матеріали. А. Глебова дослідила теоретико-методологічні підходи до формування стратегій розвитку територіальних

громад з урахуванням впливу військової агресії, децентралізації та необхідності реінтеграції ветеранів у життя громад. Також науковиця узагальнила світовий досвід і нею запропоновано напрями вдосконалення нормативно-методичного забезпечення цього процесу (Глебова, 2024).

Актуальними є й напрацювання К. Джунковської та К. Пугачевської, у яких висвітлено досвід Мукачівської міської громади щодо реалізації програм і проєктів соціально-економічного розвитку, зокрема підтримки ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та вразливих груп населення, акцентовано на ефективності програмного й проєктного підходів в управлінні розвитком громади та залученні грантових ресурсів (Джунковська & Пугачевська, 2025).

В аналітичній доповіді Інституту реінтеграції ветеранів «Архітектура стійкості» підкреслюється, що підтримка родин захисників – стратегічна необхідність, а не лише соціальна справедливість (Гончаренко, 2025). Міжнародні організації наголошують на тому, що для відновлення психічного здоров'я ветеранів необхідна міжвідомча співпраця на місцевому рівні, адже саме місцеві органи влади та НУО найкраще знають потреби ветеранів і можуть організувати психосоціальну допомогу (ОБСЄ & Міністерство у справах ветеранів, 2021). Експерти U-LEAD з Європою вказують на необхідність комплексного підходу: ветеран і його сім'я стикаються з «фізичними, психологічними, економічними та соціальними

аспектами», тому підтримка вимагає злагодженої взаємодії різних відомств та інституцій (Стельмах, 2024).

Аналіз практик показав, що важливим інструментом є ветеранські хаби (простори) – центри для соціалізації і самопідтримки ветеранів та членів їхніх сімей. Такі хаби надають психологічну, юридичну та соціальну допомогу, сприяють працевлаштуванню й підтримують економічну стабільність родин ветеранів (Горбата, 2024). Хоча повних наукових розробок щодо ветеранських просторів обмаль, є локальні ініціативи, тобто новації місцевого рівня. Наприклад, у багатьох громадах створили або планують створити ветеранські простори, де ветеранам та їхнім родинам надають або надаватимуть психологічну підтримку, реабілітацію, юридичні консультації, допомогу в працевлаштуванні, організацію спортивно-оздоровчих заходів та ін. Як бачимо, аналіз показує, що роль громади в підтримці сімей ветеранів війни є дуже важливою (як для адаптації ветерана, так і для національної безпеки).

Мета статті – проаналізувати роль територіальної громади у формуванні безпечного середовища для сімей ветеранів, окреслити основні виклики, з якими стикаються родини захисників, та узагальнити напрями діяльності громад щодо забезпечення їх благополуччя.

Методи дослідження. Для досягнення мети застосовано комплекс методів, як-от аналіз та узагальнення наукової літератури й нормативно-правових документів, аналіз державних програм і місцевих ініціатив, компаративний аналіз та експертні оцінювання практик підтримки ветеранів, наукового узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Сім'ї ветеранів війни часто стикаються із цілим комплексом проблем після повернення військового з фронту. Експерти відзначають, що це не одна, а відразу кілька сфер труднощів – фізичних, психологічних, економічних та соціальних (Стельмах, 2024).

Адже багато ветеранів мають поранення або проблеми зі здоров'ям, що потребує тривалого лікування, реабілітації, протезування й постійного медичного нагляду. Належне медичне обслуговування та фізична реабілітація

мають бути доступними, інакше страждає не тільки сам ветеран, а й родина, яка його доглядає.

Уважаємо, що психологічні виклики є одними з найскладніших. Пережитий бойовий досвід дуже часто призводить до посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР), депресії, тривожності, емоційної нестабільності. Це може проявлятися в тому, що ветеран стає дратівливим, замкненим, має проблеми з контролем гніву або сну. Члени сім'ї – подружжя, діти, батьки – також переживають стрес, пов'язаний з довгим очікуванням, страхом за життя близької людини й адаптацією до її зміненої поведінки. Відсутність розуміння з боку оточення тільки посилює ці проблеми. На жаль, дослідження Українського ветеранського фонду виявило, що понад чверть ветеранів стикаються з дискримінацією чи упередженим ставленням у суспільстві (Український ветеранський фонд, 2025). Це проявляється не обов'язково у відкритій агресії, а часто в прихованих формах – соціальній ізоляції, униканні спілкування, надмірній обережності оточення, яку ветеран сприймає як байдужість чи неприйняття. Така стигматизація створює небезпечне психологічне середовище, у якому ні сам військовий, ні його родина не відчувають себе повноцінними членами громади.

Соціально-економічні труднощі містять проблеми працевлаштування та фінансового забезпечення сім'ї. Повернувшись з військової служби, багато ветеранів втрачають попередню роботу чи не можуть продовжувати службу, що призводить до зниження доходів сім'ї (Гончаренко, 2025). Знайти нове місце роботи інколи заважають як об'єктивні фактори (стан здоров'я, відсутність цивільної спеціальності), так й упередження роботодавців. Ветеран може потребувати перекваліфікації, професійного навчання або започаткування власної справи, а це вимагає підтримки. Тим часом сім'я переживає фінансовий стрес, адже зростають витрати на лікування, реабілітацію, при цьому може зменшитися загальний дохід родини. Додатковим тягарем є бюрократичні процедури для отримання належних пільг та виплат. Дружина чи батьки ветерана

нерідко беруть на себе клопоти зі збору довідок, оформлення статусу учасника бойових дій, звернення до різних інстанцій – і натикаються на черги, затримки, недосконалість системи. Якщо родина залишається сам на сам із цими труднощами, без сторонньої допомоги, це підриває її віру в державу та справедливість.

Також варто звернути увагу на загрози безпеці всередині сім'ї. Мається на увазі підвищений ризик конфліктів та навіть насильства в родинях, де ветеран страждає на важку психотравму або зловживає алкоголем як способом подолання стресу. Світовий досвід показує кореляцію між бойовим ПТСР і домашнім насильством. Тому питання захисту від насильства є складником безпечного середовища. Громади мають бути готовими запобігати таким випадкам та реагувати на них.

Отже, проблематика сімей ветеранів є комплексною та охоплює фізичне здоров'я, психологічний стан, соціальну інтеграцію та матеріальний добробут. Її вирішення вимагає комплексного підходу та злагодженої роботи різних служб. В умовах децентралізації перша лінія допомоги перебуває саме на рівні місцевої громади, де проживає родина ветерана.

Територіальні громади відіграють ключову роль у створенні безпечного середовища для сімей ветеранів, адже саме на місцевому рівні забезпечується більшість соціальних послуг і повсякденна взаємодія з людьми. Органи місцевого самоврядування (міські, селищні, сільські ради) після реформи децентралізації отримали ширші повноваження у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, розвитку інфраструктури. Це відкриває можливість для гнучкого та адресного реагування на потреби ветеранів і їхніх родин безпосередньо за місцем проживання.

Найперше громада повинна забезпечити доступ ветеранів та членів їхніх сімей до всіх гарантованих державою пільг і послуг. На практиці це означає інформування родин про їхні права, допомогу в оформленні необхідних документів, сприяння отриманню виплат, компенсацій, земельних ділянок тощо. Якщо закон передбачає певну пільгу – наприклад,

безоплатне навчання дитини ветерана чи безоплатне протезування – то на території громади вона має бути реалізована повною мірою (Стельмах, 2024). Місцева влада повинна контролювати, щоб жодна ветеранська родина не була позбавлена належної допомоги через бюрократичні перепони або брак поінформованості.

Також територіальна громада виконує важливу функцію надання соціальних послуг і соціального супроводу сімей ветеранів. Саме на місцях ветерани та їхні сім'ї мають швидший та простіший доступ до необхідних послуг. Ідеться про послуги психологічної підтримки, реабілітації, соціальної адаптації, сприяння зайнятості, догляду за пораненими тощо. Більшість цих послуг поки що не централізовані, а надаються або комунальними установами (територіальні центри соціального обслуговування, центри соціальних служб, реабілітаційні установи), або у співпраці з громадськими організаціями. Громада, знаючи своїх ветеранів особисто, краще розуміє їхні потреби та життєві обставини. Це дає змогу напрацювати дієві механізми підтримки, враховуючи індивідуальний підхід. Фахівці U-LEAD з Європою зазначають, що на місцевому рівні можна гнучко організувати роботу з ветеранами, зважаючи на їхні індивідуальні потреби, сімейні відносини та взаємозв'язок з соціумом (Стельмах, 2024). Так, громада здатна надати саме ту допомогу, якої першочергово потребує конкретна родина – чи то психологічну реабілітацію для травмованого бійця, чи то соціальний супровід для його дружини в пошуку роботи, чи то догляд на дому для його літніх батьків.

Важливим кроком останнього часу стало введення в громадах нової посади – фахівця із соціального супроводу ветеранів (помічника ветерана). Це інноваційний інститут адресної роботи із захисниками. Помічник ветерана – спеціально підготовлена особа, яка на рівні громади забезпечує індивідуальний супровід ветерана та його сім'ї, інформує про всі доступні сервіси від держави і громади, допомагає взаємодіяти з різними службами та навіть запобігати конфліктним ситуаціям (Громадський простір, 2024). У 2023 р. в Україні

започатковано відповідний державний проєкт, і багато громад одразу долучилися до нього. На Волині вже 47 територіальних громад ввели до штату посаду фахівця із супроводу ветеранів, причому станом на кінець 2024 р. фактично працювало 27 таких спеціалістів (серед них 4 – ветерани війни) (Новини ветеранів, 2025). Заробітна плата цих фахівців фінансується державою, а громади надають робоче місце в комунальних установах. Завдяки цьому кожен ветеран після демобілізації отримує «точку входу» – конкретну людину в рідній громаді, до якої можна звернутися з будь-яких питань соціального захисту. Помічник ветерана оцінює потреби родини, складає індивідуальний план підтримки, координує дії соцслужб, медиків, центрів зайнятості, освітніх та інших органів на допомогу як самому ветерану, так і членам його сім'ї. Такий індивідуальний супровід значно підвищує ефективність роботи: замість того щоб родина самотійно оббивала пороги різних кабінетів, більшість проблем вирішується проактивно за посередництва помічника.

Громада має також дбати про психологічну підтримку та реабілітацію ветеранів і членів родин. Психічне здоров'я – делікатна сфера, де важлива довіра та доступність. На місцевому рівні можна організувати роботу психологів, соціальних педагогів, груп підтримки, щоб вчасно надавати допомогу тим, хто переживає стрес чи втрату. Наприклад, у Львові відкрито Міський центр підтримки родин військовополонених та зниклих безвісти, де надають юридичну і психологічну допомогу родинам захисників, що перебувають у полоні чи зникли (Піняжко & Дейнека, 2024). Хоча такі центри поки поодинокі, вони демонструють модель комплексної підтримки родини в кризовій ситуації. Громади можуть переймати цей досвід і засновувати власні програми психологічної допомоги, наприклад, безоплатні консультації сімейного психолога, тренінги з подолання стресу, групи взаємопідтримки для дружин ветеранів або батьків загиблих воїнів. Важливо також проводити інформаційні кампанії, щоб зруйнувати стигму щодо звернення по психологічну

допомогу й запевнити: піклування про ментальне здоров'я – це нормально й необхідно.

Підтримка дітей ветеранів – окремий напрям відповідальності громади. Діти захисників переживають розлуку з батьком або матір'ю, а деколи й втрату близької людини, тому потребують особливої уваги. Освітні заклади в громаді мають створювати дружнє, інклюзивне середовище для таких дітей, вільне від булінгу чи упереджень. Органам самоврядування варто забезпечити соціальні гарантії: безоплатне харчування в школах і дитсадках, допомогу зі шкільним приладдям, безоплатний доступ до позашкільних секцій і гуртків. Це не лише знижує фінансове навантаження на родину, а й демонструє турботу про майбутнє дітей. Позитивний приклад – Луцька міська громада, яка впровадила комплексну програму соціальної підтримки на 2024–2026 рр. Ця програма охоплює фінансову, освітню, медичну, психологічну та соціальну підтримку ветеранів і родин загиблих, зниклих безвісти чи полонених захисників. Зокрема, у Луцьку діти військовослужбовців забезпечені безоплатним харчуванням у школах, а сім'ї загиблих отримують компенсацію на оплату комунальних послуг (800 грн на особу щомісячно). Також передбачені щорічні одноразові допомоги до Дня матері (для матерів загиблих) та до Дня пам'яті захисників, матеріальна допомога на лікування тощо. Одночасно Луцьк запроваджує окрему програму забезпечення житлом ветеранів та їхніх родин шляхом співфінансування придбання житла або виплати компенсацій (Романенко, 2025). Такий системний підхід на рівні громади фактично створює для сімей ветеранів «подушку безпеки» – набір гарантій, що дають змогу відчувати впевненість у завтрашньому дні.

Громада може сприяти економічній самореалізації ветеранів та членів їхніх родин. Це передбачає допомогу в працевлаштуванні, професійному навчанню, відкритті власної справи. Ветеран, який знайшов своє місце в економіці, забезпечує добробут сім'ї і краще адаптується психологічно. Місцева влада разом із центрами зайнятості може організовувати ярмарки вакансій для ветеранів, навчальні

курси з нових спеціальностей, підприємницькі тренінги. Варто залучати й сам бізнес до вирішення цього питання. У деяких громадах України запроваджують програми підтримки ветеранського бізнесу – надання грантів на стартапи, пільгові умови оренди комунальних приміщень під майстерні чи крамниці, менторська підтримка підприємців з числа ветеранів. Міністерство у справах ветеранів також ініціює загальнодержавні кроки, зокрема підготовлено законопроект про підтримку підприємницької діяльності ветеранів. На місцевому рівні такий напрям дуже перспективний, адже малий бізнес ветерана часто залучає до роботи всю сім'ю, дає почуття спільної справи і фінансової незалежності. Як зазначають у Мінветеранів, розвиток ветеранського підприємництва позитивно впливає на спроможність родини та її інтеграцію, оскільки вся родина нерідко допомагає створювати і вести бізнес (Громадський простір, 2024). До того ж активні ветерани стають новими лідерами громади, переймаючи ролі підприємців, менеджерів, громадських діячів, і своїм прикладом мотивують інших.

Важливим завданням громади є формування шанобливого ставлення та суспільної інтеграції ветеранів. Безпечне середовище – це не тільки про матеріальні блага чи послуги, а й про атмосферу в соціумі. Кожна родина захисника має відчувати повагу, вдячність та емпатію з боку сусідів, односельців, місцевої влади. Для цього громади можуть проводити заходи на вшанування захисників (мітинги пам'яті, дні ветерана, відзначення пам'ятних дат), залучати ветеранів до громадського життя (наприклад, запрошувати в школи для патріотичного виховання молоді, залучати до рад ветеранів при виконкомах, дорадчих органів). Важливо налагодити комунікацію і зворотний зв'язок: проводити опитування потреб ветеранів, громадські слухання, круглі столи за участі сімей військових. Це сприятиме кращому розумінню проблем і пошуку спільних рішень. Крім того, просвітницька робота серед населення допоможе подолати можливі стереотипи про ветеранів, уникнути випадків дискримінації чи непорозуміння. Як показує

досвід, нерідко причиною упередженого ставлення є нестача інформації – люди в цивільному житті просто не розуміють досвіду військового. Тому зараз у деяких містах реалізуються кампанії із підвищення обізнаності про ПТСР, про те, як правильно підтримати ветерана, як спілкуватися без зайвих табу. Такі ініціативи можна впроваджувати силами місцевих соціальних педагогів, психологів, ветеранських ГО, залучати медіа. Саме тоді родини ветеранів почуватимуться в безпеці й достойно.

Уважаємо, що громада повинна діяти проактивно та на випередження. Підтримка сімей військових має починатися ще до того, як ветеран демобілізується. Представники Міністерства соціальної політики справедливо зазначають: усе починається з того моменту, коли людина покидає домівку і йде до військкомату (Громадський простір, 2024). Уже на етапі призову чи мобілізації слід з'ясувати, хто залишається в громаді у військового (наприклад, літні батьки, маленькі діти, дружина з інвалідністю, чи це сім'я переселенців). Ці дані мають бути передані органам соцзахисту, щоб громада взяла родину під опіку на час відсутності годувальника. У військових частинах також запроваджуються посади соціальних працівників, які опікуються сім'ями військовослужбовців. Отже, ефективна ветеранська політика має бути комплексною на всіх етапах, включно з підготовкою громади до повернення ветерана (Громадський простір, 2024).

Висновки. Отже, територіальні громади відіграють визначальну роль у формуванні безпечного, підтримувального середовища для сімей ветеранів – того середовища, куди повертаються захисники після війни і де їм належить будувати мирне життя. Громада є одночасно і провайдером соціальних послуг, і спільнотою людей, здатних забезпечити ветеранам повагу та прийняття. Проведений аналіз показує, що для успішної реінтеграції ветеранів необхідний комплексний підхід на рівні громади, який повинен передбачати: соціальний захист і матеріальну підтримку; розвиток системи соціальних послуг; забезпечення доступу до якісної медицини та реабілітації;

підтримку освіти й розвитку дітей ветеранів; сприяння працевлаштуванню та підприємництву; протидію домашньому насильству та кризову підтримку; інтеграцію та вшанування; міжвідомчу взаємодію. Тому громада має діяти як єдина команда різнопрофільних спеціалістів, що спільно вирішують проблеми родин ветеранів.

Так, територіальна громада відіграє вирішальну роль у забезпеченні безпечного середовища для сімей ветеранів через комплексний підхід. Громада, залучаючи власні ресурси й партнерів, може гарантувати психологічну стійкість ветерана, соціальну інтеграцію, інфраструктурний комфорт та економічну

стабільність його сім'ї. Практика показує, що за наявності політики підтримки ветеранів на місцевому рівні (програм, фахівців, ветеранських просторів) спостерігається зростання довіри ветеранів до влади й скорочення соціальних ризиків.

Перспективами подальших досліджень є розробка індикаторів безпечного середовища для сімей ветеранів, а також емпіричне вивчення ефективності конкретних громадських проєктів. Варто також дослідити механізми мотивації місцевого бізнесу до підтримки ветеранів і родин загиблих, а також узагальнити досвід міжнародних програм з економічної допомоги.

Література

1. Глебова А. О. Методичні аспекти процесу формування стратегії розвитку територіальних громад в умовах ВАНІ-середовища: ветеранський аспект. Сталій розвиток економіки. 2024. № 4(51). С. 20–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-3>
2. Гончаренко А. Системна підтримка сімей ветеранів – ключовий фактор стійкості та безпеки держави. *EnableMe*, 2025. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/sistemna-pidtrimka-simej-veteraniv-klucovij-faktor-stijkosti-ta-bezpeki-derzavi-12560> (дата звернення: 30.10.2025).
3. Горбата Л. П. Ветеранські хаби (простори) як інструмент соціальної безпеки ветеранів та членів їх сімей. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 11. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.11.20>
4. Джунковська К., Пугачевська К. Впровадження програм та проєктів розвитку територіальної громади в умовах децентралізації. Управління економічним розвитком, безпекою та цифровою трансформацією в умовах глобальних викликів: *колективна монографія* / за заг. ред. В. Ф. Проскури. Мукачівський державний університет, 2025. С. 157–174.
5. Денькович О., Єгорова Є. Дослідження: «Забезпечення основних потреб ветеранів та рівень їх залученості в громадах». *Право на захист*, 7 липня 2025 р. URL: <https://r2p.org.ua/page/doslidzhennia-osnovnyh-potreb-veteraniv-ta-riven-zaluchenosti-v-gromadah> (дата звернення: 30.10.2025).
6. На Волині 47 громад уже ввели посади фахівців супроводу ветерана. Новини ветеранів, 2025. URL: <https://nova.net.ua/na-volyini-47-gromad-uzhe-vvely-posady-fahivcziv-suprovodu-veterana> (дата звернення: 30.10.2025).
7. Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та членам їхніх сімей. Рекомендації для місцевих органів влади. *ОБСЄ, Міністерство у справах ветеранів*. Київ : ВАІТЕ, 2021. 32 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/524325.pdf> (дата звернення: 30.10.2025).
8. Піняжко В., Дейнека О. У Львові відкрили Центр підтримки родин військовополонених та зниклих безвісти. Суспільне Львів, 2024. URL: <https://suspilne.media/lviv/792705-u-lvovi-vidkrili-centr-pidtrimki-rodin-vijskovopoloneniht-ta-zniklih-bezvisti> (дата звернення: 30.10.2025).
9. Підтримка ветеранів війни та членів їх сімей у територіальних громадах області. *Полтавська ОВА*, 2024. URL: <https://poda.gov.ua/news/170072> (дата звернення: 30.10.2025).
10. Працевлаштування ветеранів та ветеранок: бар'єри та адаптаційні рішення. *Український ветеранський фонд*. Київ, 2025. URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/06/Pratsevlashtuvannia_veteraniv_ta_veteranok_bariery_ta_adaptatsiyuni.pdf (дата звернення: 30.10.2025).
11. Романенко І. У Луцьку діють три програми підтримки ветеранів та їхніх родин: що передбачає кожна. Суспільне Луцьк, 2025. URL: <https://suspilne.media/lutsk/1134176-u-lucku-diut-tri-programi-pidtrimki-veteraniv-ta-ihnih-rodin-so-peredbacae-kozna> (дата звернення: 30.10.2025).
12. Соціальна політика щодо ветеранів: як громади підтримують військових та їхні сім'ї. Громадський простір, 31 січня 2024 р. URL: <https://www.prostir.ua/?news=sotsialna-polityka-schodo-veteraniv-yak-hromady-pidtrymuyut-vijskovyht-ta-jihni-simji> (дата звернення: 30.10.2025).

13. Стельмах О. Хто у громаді відповідає за підтримку ветеранів і їхніх родин? U-LEAD з Європою, 2024. URL: <https://u-lead.org.ua/news/482> (дата звернення: 30.10.2025).

References

- Glebova, A. O. (2024). Metodichni aspekty protsesu formuvannia stratehii rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh BANI-seredovyshcha: veteranskyi aspekt [Methodological aspects of the process of forming a strategy for the development of territorial communities in the BANI environment: The veteran aspect]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Development of Economy*, 4(51), 20–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-3> [in Ukrainian].
- Honcharenko, A. (2025). Systemna pidtrymka simey veteraniv – kliuchovi faktor stiikosti ta bezpeky derzhavy [Systemic support for veterans' families as a key factor of resilience and national security]. *EnableMe*. Retrieved from <https://www.enableme.com.ua/ua/article/systemna-pidtrimka-simej-veteraniv-klucovij-faktor-stiikosti-ta-bezpeki-derzavi-12560> [in Ukrainian].
- Horbata, L. P. (2024). Veteranski khaby (prostory) yak instrument sotsialnoi bezpeky veteraniv ta chleniv yikh simei [Veteran hubs (spaces) as a tool for the social security of veterans and their families]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development*, 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.11.20> [in Ukrainian].
- Dzhunkovska, K., & Puhachevska, K. (2025). Vprovadzhennia proham ta proektiv rozvytku terytorialnoi hromady v umovakh detsentralizatsii [Implementation of programs and projects for the development of territorial communities under decentralization]. In V. F. Proskura (Ed.), *Upravlinnia ekonomichnym rozvytkom, bezpekoiu ta tsyfrovuiu transformatsiieiu v umovakh hlobalnykh vyklykiv – Management of economic development, security, and digital transformation under global challenges*. (pp. 157–174). Mukachevo: Mukachivskyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
- Denkovich, O., & Yehorova, Ye. (2025). Zabezpechennia osnovnykh potreb veteraniv ta riven yikh zaluchenosti v hromadakh [Meeting the basic needs of veterans and their engagement in communities]. *Pravo na zakhyst – Right to Protection*. Retrieved from <https://r2p.org.ua/page/doslidzhennia-osnovnyh-potreb-veteraniv-ta-riven-zaluchenosti-v-gromadah> [in Ukrainian].
- Na Volyni 47 hromad uzhe vvely posady fakhivtsiv suprovodu veterana [In Volyn 47 communities have already introduced veteran support specialists]. (2025). *Nova Volyn. Novyny veteraniv – Nova Volyn. Veteran News*. Retrieved from <https://nova.net.ua/na-volyni-47-gromad-uzhe-vvely-posady-fahivcziv-suprovodu-veterana> [in Ukrainian].
- Orhanizatsiia psykhosotsialnoi dopomohy veteranam viiny ta chlenam yikhnikh simei [Organization of psychosocial assistance to war veterans and their families]. (2021). *OSCE, Ministry of Veterans Affairs of Ukraine*. Kyiv: VAITE. Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/524325.pdf> [in Ukrainian].
- Piniashko, V., & Deineka, O. (2024). U Lvovi vidkryly Tsentrid pidtrymky rodyn viiskovopolonenykh ta znyklykh bezvisti [A center for supporting families of prisoners of war and missing persons was opened in Lviv]. *Suspilne Lviv*. Retrieved from <https://suspilne.media/lviv/792705-u-lvovi-vidkrili-centrid-pidtrimki-rodin-vijskovopolonenykh-ta-znyklykh-bezvisti> [in Ukrainian].
- Pidtrymka veteraniv viiny ta chleniv yikh simei u terytorialnykh hromadakh oblasti [Support for war veterans and their families in territorial communities of the region]. (2024). *Poltavska OVA – Poltava Regional Military Administration*. Retrieved from <https://poda.gov.ua/news/170072> [in Ukrainian].
- Bilovodska, O. A. (Ed.). (2025). Pratsevlashtuvannia veteraniv ta veteranok: bariery ta adaptatsiini rishennia [Employment of veterans and women veterans: Barriers and adaptation solutions]. Kyiv: Ukrainyskyi veteranskyi fond. Retrieved from https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/06/Pratsevlashtuvannia_veteraniv_ta_veteranok_bariery_ta_adaptatsiini.pdf [in Ukrainian].
- Romanenko, I. (2025). U Lutsku diut try prohramy pidtrymky veteraniv ta yikhnikh rodyn: sheho peredbachaie kozhna [Three veteran support programs operate in Lutsk: What each provides]. *Suspilne Lutsk*. Retrieved from <https://suspilne.media/lutsk/1134176-u-lucku-diut-tri-programy-pidtrimky-veteraniv-ta-ihnih-rodin-so-peredbachaie-kozhna> [in Ukrainian].
- Sotsialna polityka shchodo veteraniv: yak hromady pidtrymuyut viiskovykh ta yikhni simi [Social policy on veterans: How communities support military personnel and their families]. (2024). *Hromadskyi prostir – Civil Space*. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=sotsialna-polityka-schodo-veteraniv-yak-hromady-pidtrymuyut-vijskovykh-ta-jihni-simji> [in Ukrainian].
- Stelmakh, O. (2024). Khto u hromadi vidpovidaie za pidtrymku veteraniv i yikhnikh rodyn? [Who in the community is responsible for supporting veterans and their families?]. *U-LEAD z Yevropoiu – U-LEAD with Europe*. Retrieved from <https://u-lead.org.ua/news/482> [in Ukrainian].

Білоус О. Л. Роль територіальної громади у формуванні безпечного середовища для сімей ветеранів

Стаття концептуалізує роль територіальної громади як базового рівня формування безпечного середовища для сімей ветеранів у післявоєнний період. Метою статті є розкриття ролі територіальної громади у формуванні безпечного середовища для сімей ветеранів, окреслення основних викликів, з якими стикаються родини захисників, та узагальнення напрямів діяльності громад щодо забезпечення їхнього благополуччя. Методологія поєднує аналіз нормативно-правових актів і місцевих програм, синтез наукових й аналітичних джерел, компаративний аналіз кейсів та експертне оцінювання інструментів підтримки. Показано, що дієвими елементами є інститут фахівця із супроводу ветерана, мережі ветеранських хабів / просторів, інтегровані пакети послуг (медична та психосоціальна допомога, реабілітація, працевлаштування, підтримка підприємництва), таргетовані заходи для дітей ветеранів і системи запобігання домашньому насильству. Наголошено на необхідності міжвідомчої взаємодії (представників соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, поліції, ЦНАП, НУО, бізнесу), раннього кейс-менеджменту «від мобілізації до демобілізації», усунення бюрократичних бар'єрів та подолання стигми через просвітницькі кампанії. Наукова новизна полягає у визначенні управлінської ролі громади як «єдиного вікна» підтримки сімей ветеранів. Практична значущість проявляється в можливості швидко масштабувати окреслені інструменти в місцеві політики. Доведено, що системна, інтегрована й проактивна модель підтримки на рівні територіальної громади підвищує довіру ветеранів до інституцій, знижує соціальні ризики та зміцнює стійкість громад.

Ключові слова: сім'ї ветеранів, територіальна громада, соціальні послуги, домашнє насильство, ветеранські хаби.

Bilous O. L. The role of territorial communities in creating a safe environment for veterans' families

The article conceptualizes the role of territorial communities as the fundamental level for building a safe environment for veterans' families in the post-war period. The purpose of the study is to analyze the role of territorial communities in forming a secure environment for veterans' families, outline the main challenges faced by defenders' families, and summarize the key directions of community activities aimed at ensuring their well-being. The methodology combines the analysis of legal and local policy frameworks, synthesis of scientific and analytical sources, comparative case studies, and expert evaluation of support mechanisms. The study demonstrates that effective components include the institution of the veteran support specialist, networks of veteran hubs/spaces, integrated service packages (medical and psychosocial support, rehabilitation, employment assistance, and entrepreneurship development), targeted measures for veterans' children, and systems for preventing domestic violence. The necessity of interagency cooperation (involving representatives of social protection, healthcare, education, police, administrative service centres, NGOs, and business), early case management "from mobilization to demobilization", elimination of bureaucratic barriers, and stigma reduction through awareness campaigns is emphasized. The scientific novelty lies in defining the managerial role of the community as a "one-stop window" for supporting veterans' families. The practical significance is reflected in the potential for rapid scaling of the proposed instruments into local policies. It is proven that a systemic, integrated, and proactive support model at the community level strengthens veterans' trust in institutions, reduces social risks, and enhances community resilience.

Key words: veterans' families, territorial community, social services, domestic violence, veteran hubs.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025 р.

Прийнято до друку 21.11.2025 р.

Опубліковано 19.12.2025 р.

